

Záverečná karta projektu

Názov projektu

Evidenčné číslo projektu

APVV-18-0103

Paradigmatické zmeny v nazeraní na vesmír a človeka z filozofickej, teologickej a fyzikálnej perspektívy

Zodpovedný riešiteľ **prof. PhDr. Zlatica Plašienková, PhD.**

Príjemca **Univerzita Komenského v Bratislave - Filozofická fakulta**

Názov pracoviska, na ktorom bol projekt riešený

Univerzita Komenského v Bratislave:

1. Filozofická fakulta
2. Fakulta matematiky, fyziky a informatiky
3. Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta
4. Lekárska fakulta
5. Prírodovedecká fakulta

Názov a štát zahraničného pracoviska, ktoré spolupracovalo pri riešení

1. Tre Roma University, Taliansko
2. Vatikánske observatórium vo Vatikáne, Rím, Taliansko
3. Pontificia Universidad Católica v Buenos Aires, Argentína
4. Filozofický inštitút Sankt-Peterburgskej štátnej univerzity v Sankt-Peterburgu, Ruská federácia
5. Centrum pre výskum gréckej filozofie, Aténska Akadémia, Atény, Grécko
6. Katedra klasických štúdií, Aristotelova Univerzita, Thessaloniki, Grécko
7. Katedra filozofie a klasických štúdií, Cyperská Univerzita, Cyprus

Udelené patenty/podané patentové prihlášky, vynálezy alebo úžitkové vzory, ktoré sú výsledkami projektu

Výsledkom riešeného projektu neboli žiadne nové patenty a ani vynálezy či úžitkové vzory.

Najvýznamnejšie publikácie (knihy, články, prednášky, správy a pod.) zhrňujúce výsledky projektu – uveďte aj publikácie prijaté do tlače

Za štyri roky riešenia projektu sme publikovali 75 rôznych výstupov (5 monografií, 3 kolektívne publikácie – 1 z nich v anglickom jazyku, 2 brožúry zhrňujúce dve etapy popularizačných výstupov a 65 vedeckých článkov v indexovaných aj neindexovaných časopisoch). Z uvedeného počtu uvádzame tie najvýznamnejšie:

1. Jančovič, J. – Zelinová, Z. (2020): *Obraz vesmíru z biblickej a filozofickej perspektívy*. Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského.
2. Plašienková, Z. (2021) (ed.): *Paradigmatické zmeny v chápaní kozmologickej a antropologickej problematiky: minulosť a súčasnosť I*. Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského.
3. Fronc, G. (2022): *Teológia a matematika v kontexte paradigmatických zmien renesančnej a ranonovovekej kozmológie a fyziky*. Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity

Komenského.

4. Zelinová Z.– Škvrnda, Š. (2022): Vybrané otázky zo starogréckeho kozmologického myslenia. Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského.
5. Zolcer, Š. (2022): Paradigmatické zmeny v nazeraní na vesmír a človeka: medzi stredovekom a raným novovekom. Bratislava: Univerzita Komenského.
6. Plašienková, Z. (2023) (ed.): Paradigmatické zmeny v chápaní kozmologickej a antropologickej problematiky: minulosť a súčasnosť II. Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského.
7. Plašienková, Z. (2023) (ed.): The Image of Man and the Universe: Interdisciplinary Perspectives and Challenges. Bratislava: Comenius University.
8. Vivoda, M. (2023): Paradigmatická zmena: od humanizmu k transhumanizmu. Vybrané otázky a výzvy. Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského.
9. Plašienková, Z. (2023): Cosmos and Humanity: Historical and Contemporary Paradigms of Understanding. Human Affairs. Vol. 33, No. 2. pp.151-157.
10. Zelinová, Z. – Škvrnda, F. (2023): Anthropomorphic Motif in Ancient Greek Ideas on the Origin of Cosmos. Human Affairs, Vol. 33, No. 2, pp. 172-183.
11. Jančovič, J. (2023): Does God Micromanage the World? Learning about the Cosmos from the Book of Job. Human Affairs, Vol. 33, No. 2, pp. 158-171.
12. Plašienková, Z. – Vertanová, S. (2023): The Meaning of Human Life in the Context of the Evolution of the Universe: V. I. Vernadsky and P. Teilhard De Chardin, Human Affairs, Vol. 33, No. 2, pp. 185-196.
13. Višňovský, E. (2023): Pragmatist Empiricism (Towards a Conception of Human Being). Human Affairs, Vol. 33, No. 2, pp. 197-209.
14. Farbák, M. – Plašienková, Z. (2023): A New Perspective on Humanity in the Cosmic Future: A Critical Reflection on Some Transhumanist Visions. Human Affairs, Vol. 33, No. 2, pp. 210-223.
15. Popovič, J. (2023): Conception of Human Being in Analytical Idealism: How Human and Cosmos are Interlinked Through Consciousness. Human Affairs, Vol. 33, No. 2, pp. 224-236.
16. Vivoda, M. (2023): Challenges of Transhumanism for Virtue Ethics. Human Affairs, Vol. 33, No. 2, pp. 237-249.
17. Zolcer, Š. (2023): Whitehead's Organic Conception of Humanity. Beyond Mechanistic Philosophy in an Age of Transhumanism. Human Affairs, Vol. 33, No. 2, pp. 250-262.
18. Sámelová, A. (2023): Philosophical Objections to Media Contexts of Terraforming. Human Affairs, Vol. 33, No. 2, pp. 263-274.
19. Plašienková, Z. – Farbák, M. – Zelinová, Z.: (2021) (eds.): Paradigmatické zmeny v nazeraní na vesmír a človeka z filozofickej, teologickej a fyzikálnej perspektívy. Popularizačné výstupy APVV-18-0103 (od 1. júla 2019 do 31. decembra 2021). Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského.
20. Plašienková, Z. – Farbák, M. – Zelinová, Z.: (2023) (eds.): Paradigmatické zmeny v nazeraní na vesmír a človeka z filozofickej, teologickej a fyzikálnej perspektívy. Popularizačné výstupy APVV-18-0103 (od 1. januára 2022 do 30. júna 2023). Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského.

Uplatnenie výsledkov projektu

Výsledky výskumu sa uplatnia v niekoľkých smeroch:

1. Môžu byť využité ako relevantný podklad pre ďalší vedecký výskum odborníkov v rôznych oblastiach humanitných a prírodných vied.
2. Môžu byť využité v rámci vysokoškolského vzdelávania pri zavádzaní nových interdisciplinárnych programov (ako napr. filozofia – (astro)fyzika, filozofia – teológia, teológia – (astro)fyzika a iných špecifických výberových predmetov pre poslucháčov humanitných a prírodovedných disciplín.
- 3) Môžu byť využité v oblasti popularizácie vedeckých poznatkov medzi širšou verejnosťou, konkrétne vďaka súboru popularizačných výstupov v dvoch dieloch:
 - a) Plašienková, Z. – Farbák, M. – Zelinová, Z.: (2021) (eds.): Paradigmatické zmeny v nazeraní na vesmír a človeka z filozofickej, teologickej a fyzikálnej perspektívy. Popularizačné výstupy APVV-18-0103 (od 1. júla 2019 do 31. decembra 2021). Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského.

b) Plašienková, Z. – Farbák, M. – Zelinová, Z.: (2023) (eds.): Paradigmatické zmeny v nazeraní na vesmír a človeka z filozofickej, teologickej a fyzikálnej perspektívy. Popularizačné výstupy APVV-18-0103 (od 1. januára 2022 do 30. júna 2023). Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v slovenskom jazyku (max. 20 riadkov)

Hlavným cieľom skúmaného projektu bolo poskytnúť čo najkomplexnejší pohľad na paradigmatické zmeny v nazeraní na vesmír a človeka na pozadí interdisciplinárnych prienikov (filozofických, teologických a fyzikálnych perspektív). S týmto cieľom súvisela aj hlavná výskumná hypotéza: Každá predchádzajúca úroveň evolúcie fundovala nasledujúcu, pričom ju však nedeterminovala absolútne, pretože každá nová evolučná vrstva disponuje istou mierou autonómnosti a tvorivosti. Uvedenú hypotézu sme formulovali na základe predpokladu, že a) poznatky prírodných a humanitných vied sa vzájomne nevylučujú; b) evolúcia vesmíru a človeka je jednotným, no etapovitým a vrstevnatým procesom; c) môžeme vytvoriť konzistentný obraz evolúcie vesmíru a miesta človeka v ňom na základe syntézy filozofického, teologického a fyzikálneho poznania. Uvedený hlavný cieľ sme realizovali naplnením čiastkových cieľov, ktoré spočívali v:

A) identifikácii a preskúmaní paradigmatických zmien (v historickom a súčasnom kontexte), ktoré sa realizujú v základnej konceptuálnej štruktúre „od... – k/ku...“: 1) od kozmogónie ku kozmológii; 2) od bodu k časopriestoru; 3) od biologického ku kultúrnemu; 4) od humánneho k transhumánnemu; 5) od offline bytia k bytiu online; 6) od Boha stvoriteľa k hre na boha;

B) integrácii čiastkového poznania a vypracovanie konzistentného celostného obrazu evolúcie vesmíru a dynamického miesta človeka v ňom.

Prvému čiastkovému cieľu sme sa venovali v prípravnej a centrálnej fáze riešenia projektu, zatiaľ čo druhý cieľ sme naplnili vo finálnej fáze. Syntézu nadobudnutých poznatkov o vesmíre a človeku sme dosiahli na základe spoločných diskusií o dosiahnutých čiastkových výsledkoch jednotlivých skúmaní problematiky v priebehu pravidelných pracovných stretnutí a workshopov. Integrácia parciálnych poznatkov v rámci skúmania jednotlivých paradigiem umožnila vytvoriť relatívne ucelené poznanie, ktoré komplexne spája a vzájomne dopĺňa pohľady a prístupy viacerých – na prvý pohľad antitetických – vedných disciplín (filozofia, teológia, (astro)fyzika). Táto syntéza a integrácia poznatkov bola rozšírená aj o lingvistické, mediálne a medicínske aspekty. Ilustratívnym dôkazom toho bolo publikovanie desiatich vedeckých článkov v rámci monotematického čísla indexovaného časopisu Human Affairs (2023, Issue 2: Cosmos and Humanity: Historical and Contemporary Paradigms of their Understanding), dvoch kolektívnych publikácií: Plašienková, Z. (ed.) (2021, 2023): Paradigmatické zmeny v chápaní kozmologickej a antropologickej problematiky: minulosť a súčasnosť I. a Paradigmatické zmeny v chápaní kozmologickej a antropologickej problematiky: minulosť a súčasnosť II. Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského a nakoniec aj tretej kolektívnej publikácie v anglickom jazyku zo záverečnej vedeckej medzinárodnej konferencie: Plašienková, Z. (ed.) (2023): The Image of Man and the Universe: Interdisciplinary Perspectives and Challenges. Bratislava: Comenius University. Na záver môžeme konštatovať, že v hodnotenom období sa realizovali všetky plánované aktivity. Postupovali sme v zhode s našimi publikačnými zámermi, pričom sme plánované ukazovatele niekoľkonásobne prekročili.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v anglickom jazyku (max. 20 riadkov)

The main aim of the project was to provide the most comprehensive view of the paradigmatic changes in the view of the universe and man against the background of interdisciplinary intersections (philosophical, theological and physical perspectives). Related to this goal was the main research hypothesis: Each previous level of evolution has funded the next, while not determining it absolutely, because each new evolutionary layer possesses a certain degree of autonomy and creativity. We formulated the above hypothesis on the assumption that a) the knowledge of the natural sciences and the

humanities is not mutually exclusive; b) the evolution of the universe and man is a unified, but stage-like and layered process; c) we can construct a consistent picture of the evolution of the universe and man's place in it on the basis of a synthesis of philosophical, theological, and physical knowledge. We realized the above main objective by fulfilling the sub-objectives, which consisted in:

A) Identifying and exploring the paradigmatic changes (in historical and contemporary context) that are realized in the basic conceptual structure "from... - to/for...": 1) from cosmogony to cosmology; 2) from point to space-time; 3) from biological to cultural; 4) from the human to the transhuman; 5) from offline being to online being; 6) from God the creator to God-play;

B) Integrating knowledge and developing a consistent holistic picture of the evolution of the universe and the dynamic place of humans in it.

The first sub-objective was addressed in the preparatory and central phases of the project, while the second objective was met in the final phase mentioned above. The synthesis of the acquired knowledge about the universe and man was achieved through a common discourse on the achieved sub-results of the individual problem investigations during regular working meetings and workshops. The integration of knowledge within the framework of the exploration of the individual paradigms has made it possible to create a relatively coherent body of knowledge that comprehensively integrates and complements the perspectives and approaches of several - at first glance antithetical - scientific disciplines (philosophy, theology, (astro)physics). This synthesis and integration of knowledge has also been extended to linguistic, media and medical aspects. Illustrative evidence of this was the publication of ten scientific articles in a monothematic issue of the indexed journal *Human Affairs* (2023, Issue 2: *Cosmos and Humanity: Historical and Contemporary Paradigms of their Understanding*), two collective publications: Plašienková, Z. (ed.) (2021, 2023): *Paradigmatic Changes in the Understanding of Cosmological and Anthropological Issues: Past and Present I.*, *Paradigmatic Changes in the Understanding of Cosmological and Anthropological Issues: Past and Present II.* Bratislava: UK. Finally, we published the third collective publication in English from the final scientific international conference: Plašienková, Z. (ed.) (2023): *The Image of Man and the Universe: Interdisciplinary Perspectives and Challenges.* Bratislava: Comenius University. In conclusion, we can state that all planned activities were implemented in the evaluated period. We proceeded in accordance with our publication plans and exceeded the planned indicators several times.